

ACC. NR. 9433

LUND'S UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: W. Richter
Härad: FROSTA Adress:
Socken: Ø. SÄLLERUP Berättat av: JÖNS OLSSON
Uppteckningsår: Född år 1850 i

Uppteckningen rör Se REGISTER Sid. 1.

17 SID

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne Socken: Ö. Sällevad

Fullständigt namn: Jöns olsson

Född den 1850 på (gård eller by)

i (socken och landskap)

Yrke: Lantbrukare Bisyssla:

Bosatt å följande platser: (socken, landskap, tid)

Sedan 26 års ålder alltid bosatt i Gummarsp. Ö. Sällevad

Bor nu i Gummarsp. Ö. Sällevad (gård eller by jämte postadress)

Faderns namn: född

Moderns namn: född

Sedan huru länge är släkten känd: a) fädernet? b) mödernet?

Närmare upplysningar om släkten: (t. ex. inflyttning, yrken m. m.)

Sagesmannens barndom: (el. upptecknarens)

skolgång (sysselsättning, syskon)

Läsning: .....
(böcker, tidningar m. m.)

Resor: .....

Har sagesmannen sina hågkomster efter vissa personer? Vilka? .....
(el. upptecknaren)

Deltagande i föreningslivet: .....

Förtroendeuppdrag: .....

Övriga upplysningar: Sagesmannen gott minne. Frodde
gärna på det övernaturliga. Han talade om
vecklade myskhet förtroendeinskrivande.

Död den ..... Ant. av .....
(år och dag)

Dessa uppgifter ha insänts av: .....
(namn och fullständig adress)

William Richter
9t Trädg. 35a Lund år 1924.

2433

1.

Systematiskt register:

- Sjöf
2. A:c Jättekast
3. A:e "Skaumannen och skausnuan".
4. A:f Bäckahästen visade sig mot oväder.
5. A:F Havsfrun, sjörået./Gylleboda. Åhus./
6. A:j Goavätta./drog till vissa personer/.
7. A:o Gengångare. Svårt för att dö.
8. A:t Maran, marsten.
9. D:b "Kongaringning". Carl XV i Vittskövle.
11. J:a "Goavittesten", skydd för havande kvinnor.
10 J:a "Völlda sjukdomar och lyten" Aktsamhet under grossesstiden.
12 J:g Begravning:kista, svepning, bär mm. förplagnad, förning, "tvärpåsar"
13 J:f Sjukdomar och botemedel: "Stämma blod, grimsbeded". "Dyvelsträck".
16 L:c K Mjölkaharar
17 L:d Jordbruk: gödsling, plöjning, sädd. Julabrödet.
- LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2433

ed:c

2.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jättekast.

Jättekast.

I Gylleboda sa de, att en jätte kastat en väldigt stor sten från Stenshuvud till Maglehems vång.
Det var en egendomlig sten, för där var ett stort märke eller fördjupning på den, som om en stor karl satt röven på den. Man sade också, att då jätten slungat stenen och den inte träffat målet, en kyrka, så hoppade han efter stenen och hammade på den, så att märket bildades.

ut: e

3.

2433

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skaumannen

Min far var skogvaktare och skulle just bygga i "Mörre backe". En kväll hörde han det hugga där. Han gick dit, men där fanns ingen utan det hördes nu i "Träskobacken" i stället. Så gick han dit, men då kom ljudet från annat håll. Då gick han hem och hörde det då i den första backen igen. Det var "skaumannen", som förvillat så.

Då de bakte på ett ställe, så kom en in och frågte, vilken brand som var den hetaste. Jo, det var hasseln. Det var "skausnuan", som komin och ville värmä sig.

"Styngom" (stundom) kunde det vara en man, styngom en kvinna, men det var inte alltid folk kunde få se dem.

"Skaumannen"

och

"Skausnuan"

Skausnuan.

Skåne

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Frosta

O. Gällnungs

- 1929 -

Jyrg W. Richter
Pehr Olofsson
2433 Född 1850

d:f
4.

Bäckahästen.

"Bäckahästen" sprant i åarna och åbackarna mellan Gärds och Albo härader. Han skulle va likasom en riktig häst och var vät. Han var dock större än en vanlig häst, sprang fortare och var mera i rörelse. Han syntes helst mot öväder.

Bäckahästen.

2433

Havsfrun

Vid Gylleboda passerade jag ålabodarna (Mot Knäbäck). Där sa 'de, att havsfrun kom och hälsade på dem om nätterna och kvällarna.

Vid Åhusa färja hade min svärfar en färgedräng. Han stod just i färgehuset (Ola Bengtsson) och tyckte att någon ropade på hinsidan ån. Det skrek allt värre och värre, och han trodde det var någon, som ville över. Han rodde över färjan, men ingen fanns där. Knappt hade han kommit tillbaka till färgehuset och lagt sig, förrän han på nytt hörde ropaen. Förargad rodde han så över igen, men med samma resultat. Tre gånger ropade det igen, men då blev han arg, och ropade tillbaka: "Nu kan du stå där din ...." Men knappt hade han sagt det, så kom där ett vär och slo upp dörren, och sm blev han 'dålig' (sjuk) av det. Det var "sjörået", och det fick man ihte skoja med. Samma hände gamle färgedrängen Åke, men han förstod vad det var och kände "lyed" (ljudet) igen, och låtsade om intet.

Havsfrun.

Sjörået.

O. Talleng, Sk.
upps. 1929.

2433 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

a:y
a:k
6.

"Goavätta"

Goavätta drog från den ene till den andre,
så att det aldrig bröt för denne av något slag. Där-
för var det bäst vara god vän med henne.

"Goavätta"

4:0

F.

2433

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gengångare

Gengångare.

Gengångare var väl sådana personer, som under sin livstid gjort något fult, som aldrig blivit uppdagat. De fingo då ej ro i graven utan "gingo igen". En kapten i Albo. "lät flera gånger hära av sig" efter döden. I ett rum hörde man, hur pulpetlådor drögos ut, papper togs fram och hur det sedan skrevs på dem så det sprakade. Flera personer som legat i det rummet vaknade plötsligt vid ett fasligt "hallo och väsen", men där "bleck" (blev) aldrig utrönt eller uppdagat, av vilken orsak han "gick igen", men med tiden upphörde han likaväl.

Då någon gjort något, som ej blev uppdagat, fick han "svårt för att dö". Jag har hört berättas, "att de skulle locka upp (öppna) dörren, så skulle personen lättare dö, och själen lättare komma ut."

*Svårt för att
dö*

lit.

8.

2433 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Maran

Maran.

I varje stall skulle finnas en "marsten". Det var särskilda stenar med hål i. Dessa hängdes upp i åsarna ovanför hästarna och skulle skydda mot maran. Annars gick maran på hästarna, så att deras man om morgonen var alldeles hopflätad- det har jag själv sett- med tre tofter i var fläta, så det var nästan omöjligt att få upp dem.

Maran kunde även gå på folk om nätterna, då de sovo. Hon satte sig på ryggen och tryckte dem, så de kunde inte röra sig. Kallade någon på personen, kvicknade han till och blev kvitt maren.- De gamla talade om, att om modern kröp igenom en fölahamn för att födseln skulle bli lättare, så blev barnet mara, om det var en flicka.

G:b; f:9

9.

2433 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Kungsringning".

"Kongaringning"

Då en kung dog, skulle det ringas för honom minst åtta dagar. Två och två hjälptes åt dagligen och så turade man om i byalavet. Jag vet när jag var åtta år så ringde de kongaringning för Oscar I.

Karl XV såg jag flera gånger i Vittskövle och Christinehof hos Stjärnsvärd. Särskilt en gång minns jag, då de kom med fyrsprånn och jagb "lockte upp" /öppnade/ ledet vid Horröd. Kungen kastade då en del småpengar till oss. Jag vaktade får i närheten och brukade passa på, när någon kom farande, ty man brukade ju förför det mesta få något.

Carl XV

2433 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J:a

10.

"Völlda sjukdomar" (förebyggande åtgärder)

Kvinnorna skulle under grossesstiden avhålla sig från allt som på ett eller annat sätt kunde skada barnet. Slakt fick hon inte vara med på.

Viď fruktplockning fick hon akta sig, så att att inte något äpple föll på hennes huvud, för då fick barnet knutor.

Då de skulle elda i bagarugnen, använde de en "enekäst" (enekvast). Denne fick hon inte streta över för då fick barnet utslag på 'röven'.

De fingo inte titta på lik - se lik i ansiktet - för då blevo glyttarna bleka.

Då en hare skjöts, skulle alltid huvut skäras av ty fick kvinnan se den sådan, fick glytten "harskår".

Om modern völlat sitt barn ett lyte eller sjuk dom, skulle hon ge det in tre droppar av sitt eget blod tre gånger, så blev det bra.

"Völlda sjuk-
domar o lyten

Slakt.

Fruktplock-
ning.

Bakning.

Lik.

Skjuten ha-
te.

Blod.

2433

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

11^L

Barn, som blivit "völlda", fingo inte se ner i sin moders
öppna grav, ty då kom lytet igen. Först vid fyrtio års ~~ålderv~~
blev man "lydenslös".

Kvinnor~~a~~, som voro ^{havand} hade "goavittasten" på "Goavittasten"
dom, för att intet ont skulle ha makt med dem. Jag
har sett en sådan, och den var visst brun. De hade den
i ett snöre om halsen på bröstet.

Kvinnorna fingo inte gå från hemmet efter
det de fött, förrän de "gått i körke" (kyrkotagits).

L.R.
C. Salomé
W. Dickhö

1-3

J.g.

12

2433

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Begravning.

Då någon dött, lades en psalmbok under hakan och tryckte man på ögonen för att lägga ihop dom. Så gick någon från stället och ringde själv i kyrklockorna för att tillkännagiva, att någon var död.

De som voro rika tänkte man sig fortsätta efter döden på hinsidan graven så att t.ex. handlare skulle handla o.sv.

Det var kvinnan, som svepte liket i lakan, sedan det tvättats och gjorts i ordning, och därpå lades det i kistan. Många gjorde själva sina kistor, så att allt skulle vara i beredskap, då de skulle lämna denna världen. Kistan var mycket enkel och var strukten över med lite svart målning.

Kistan med den döde sattes på en lång bär, som bars av fyra man. Var det långt till kyrkan bytte de om. Hela byarna voro i "lav" /byalag/. Komna i närheten

Begravning.

Döden.

Efter döden

Svepning.

Kistan.

Bären.

at kyrkogården bytte de änyo, ty till graven liksom från själva begravningsgården skulle alltid slaktningar bärre. De hade länge likhandomskakar av linne, som trädde under kistan, där den skulle sänkas ner i graven. Dessas gitango i län, ty alla hade intet red att ha sädana själva. De hade länge likhandomskakar av linne, som trädde under kistan, där den skulle sänkas ner i graven. Dessas gitango i län, ty alla hade intet red att ha sädana själva. De här i vapenhuset, och som av ritgården tog ut till graven. Efter ritenskottningens lädes skovlarna likors vända graven, för att skotta igen den ned skovlar, som förtvärda. Då prästern låst vid graven, hoppades begravningarna i vadeförslag i andarna och ytor ibland broderade. Hade länge fransar i andarna och ytor ibland broderade. Då prästern låst vid graven, hoppades begravningarna i vadeförslag i andarna och ytor ibland broderade. Hade länge fransar i andarna och ytor ibland broderade. Då prästern låst vid graven, hoppades begravningarna i vadeförslag i andarna och ytor ibland broderade.

Så gitango är tillbaka till begravningsgården. Förer begravningens gitango de kafte och efter densamma kortsoppe förlängnad. Med extra kläder lutfisk, risengrot och äggekaka, "pärmel-s" och "mältidernas" mellan mältiderna" undrar de å snackade enkaka". . . . . Mellan mältiderna" undrar de å snackade a så . . . . .

Sen där efter samlades de igen vid tiofden för det mest ä helä byn - bylvete - med en mältid av lämmingsarterna. Skulle vid begravningar som tillen, skulle de alltid ha "förringe" med sig, och då kunde man ju inte

24.3

2433 LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKOMINNESARKIV

hade man ju alltid mat o.d. så på själva "gillesgården" "Förning" behövde ej lagas så mycket eller inköpas i förväg, ty man hade med av alla slag: brödkakor, en fårastek, gilleskakor: ägga-, socker- eller pärmeßskakor. Fårasteken var rökad och gämdes från efterhösten.

Närmare släktingar hade mera förning med sig än de andra. Dagen förut skulle de bära dit mjölk o.d. och så skulle de ha ett fat gröt med sig.

Förningen medfördes i gillekorgar eller som de Gilleskorgar, hade innan "tvärpåsar". Det var stora, runda "bosskorgar""Tvärpåsar"/halmkorgar/ med en grepe på var sida eller en båge tvärsöver.

Tvärpåsarna hade en öppning på mitten, så det blev liksom två säckar - en på var sida. De användes även, då de gingo till städerna med smör och ost. De buro då påsarna över axlarna och stoppade smöret och ostarna i påsen fram och bak, så att det vägde någorlunda jämt.

2433

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2433
LUND
FOLKMINNESARKIV
25.

Sjukdomar m.m.

Här fanns många förr, som kunde "stämma blo"
och bota "eder" i fingmar och sådant där : "grimsbeded"
"Dä fanns små kryp i vattnet liknande en sytråd, en fing-
er långa, spetseda /spetsiga/ i bågge ännar". Dessa skulle
vara orsaken till det onda.

Min far kunde bota sådant på många. Han hade en
sorts blad, rötter, som han knabbade mellan stenar och
lade på.

Somma hade "dyvelsträck" på sig som medel mot
dålighet. Det hade ju en särskilt os med sig och fanns
att köpa på apoteken. De hängde t.o.m. "dyvelsträck"
om halsen på lammen, för att inte mickel skulle ta dom.

Sjukdomar o.
botemedel.

"Stämma blod"
"Grimsbeded"

Skåne
Frostafjäll
"O Salleyo"

1978 av M Richter

Lund

2433 LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

26.

Bor. av Jöns Olson
Född 1850

112/1850.

"Milkaharen"

"Mjölkaharen"

"Milkaharen molkade körna". Det var inte annat än ett par tre pinnar (ale), som bundits ihop och kläts med trasor, det såg en person, som sparkade till honom. Det var ju många som kunde "svartkonster" förr och det var en och annan bland dessa, som hade "milkaharar", för att mjölka andras kor. Jag har hört många, som bara haft ett per tre kor och ändå haft mycket mjölk, så de ha säkert haft sådana till hjälp. Den enda hjälpen att skydda sig mot dessa var att vända sig till någon "klök" som hade "större makt" än den som hade mjölkaharen i sin tjänst.

*Skane
Frasta
Ösällinge*

LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2433

Myr. M. Richter

L: d.

Bon. Tom Åberg

17.

född 1850

Jordbruk.

Jordbruk.

Om efter hösten skulle gödseln köras ut. De skulle då "träda" jorden. de "årde" träden ett par tre gånger om sommaren. Så "ärjdes, tvärades och gödslades" innan rågen såddes. Rågsädd i ne. Lin - hör- såddes Rågsädd.
"Konstantindagen" eller i "fruntimmersveckan". På somma ställen sådde kvinnan hören, på andra mannen. Linsädd.
Kvinnan skulle gå och asa med foten, så att mannen såg, var han sätt.

Första gången de skulle ut på våren, skulle ögen "Julabrödet" ha av julabrödet, annars "sto de inte våren".

I Gärds härad hade de korn och pantofler brödet.